Observaţii pe marginea semiadverbelor din cadrul grupului verbal din limba română

Oana Magdalena CENAC

Prin acest demers ne propunem să demonstrăm că semiadverbele şi negaţia din cadrul grupului verbal au un statut de afixe ale verbului. În lucrarea sa din 1985, G. Ciompec grupează adverbele de gradare şi negaţia „*nu*" într-o subclasă a adverbelor împreună cu *abia, aproape, doar, chiar, încă, nici, numai* etc. pe care le numeşte *semiadverbe*. Circumscrierea lor clasei semiadverbelor poate fi realizată ţinându-se seama de următoarele particularităţi pe care acestea le au:

– pot determina orice parte de vorbire autonomă şi chiar propoziţii;

– datorită specificului lor semantic, semiadverbele nu pot fi niciodată centri de sintagmă, având întotdeauna rolul de determinanţi;

– conţinutul lor semantic exprimă diferite nuanţe de gradare modală (aproximare, restricţie, precizare, intensificare etc.) sau de gradare aspectuală (frecvenţă, repetare, continuitate etc.)

– întrucât nu sunt elemente de sine stătătoare, semiadverbele nu pot fi unităţi sintactice, altfel spus, nu au funcţie sintactică în propoziţie

– au o topică relativ fixă, aflându-se în imediata vecinătate a regentului.

Pentru a demonstra că semiadverbele determină atât părţi de vorbire, cât şi propoziţii, trebuie să admitem, în primul rând, că ele determină grupuri nominale, verbale etc. şi implicit propoziţii. Dacă un semiadverb determină un substantiv, atunci el se află în afara tuturor determinanţilor acelui substantiv, fiind plasat chiar la distanţă de acesta:

Ex. *împrumută-mi **măcar** [o parte din bani]*
*împrumută-mi [o parte din bani] **măcar***

Se observă aşadar că semiadverbul se află fie înaintea grupului nominal, fie după acesta (dacă este posibil).

Totodată, gramatica tradiţională nu face nici o referire la plasarea semiadverbelor pe lângă prepoziţii.

Ex. *Îşi face piaţa **numai** de acolo*. vs. **Îşi face piaţa de **numai** acolo*.

Că aceste semiadverbe sunt modificatori de grup poate fi probat prin aceea că ele pot determina în acelaşi timp două sau mai multe grupuri coordonate.

Ex. *împrumută-mi **doar** [două caiete şi un pix]*
*dă-mi **măcar** [un sfat şi ceva timp pentru a rezolva problema]*
*i-au fost alături **doar** [prietena din copilărie şi părinţii]*

Un argument de natură semantică este acela care vizează modificarea modală pe care o aduce un semiadverb şi care se referă la conţinutul semantic al întregului grup şi nu doar la cel al regentului. De exemplu, în propoziţia *„să cumpărăm doar merele de acolo"*, nuanţa de restricţie se referă la *merele de acolo* şi nu în general la *mere*.

„Philologica Jassyensia", An III, Nr. 2, 2007, p. 9-12

BDD-A738 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:42:59 UTC)

Un alt aspect interesant vizează capacitatea unor semiadverbe de a fi profraze adică ele pot substitui în întregime un grup verbal sau o propoziție.

Ex. – *Ai terminat de învățat?*

– ***Aproape***.

– *Îți place la şcoală?*

– *Nu prea*.

În cele ce urmează vom lua în discuție problema adverbelor de gradare (*cam, mai, prea, tot, şi* etc.) care intră în structura formelor verbale compuse singure sau, uneori câte două: *textul nu l-a **cam prea** citit; ar **mai** fi stat; a **cam** greşit* etc.

Aceste elemente prezintă o serie de caracteristici care ne determină să le considerăm drept afixe. Astfel, spre deosebire de semiadverbe, adverbele de gradare selectează doar verbe la moduri personale precum şi la infinitiv (ex. *a **mai** citi*). De regulă, topica este fixă, totdeauna preverbală, dar se manifestă tendința de admite şi structuri în care adverbul are şi alte poziții în cadrul grupului verbal, mai ales în limba vorbită: *nu **prea** l-am citit romanul*.

Statutul semiadverbelor face posibilă înlocuirea acestora cu un echivalent semantic în acelaşi context. Astfel, semiadverbul *tot* (= continuitatea) poate fi înlocuit cu *încă*; nu la fel stau lucrurile pentru adverbul *mai* care are aceeaşi valoare.

Negația *nu* din cadrul grupului verbal poate avea statut lexical sau afixal iar pentru a proba acest lucru vom lua în discuție comportarea negației în două situații: a) ca modificator de grup, trăsătură specifică semiadverbelor (situație în care vorbim de un „*nu* lexical"); b) ca element al grupului verbal (situație în care vorbim de un „*nu* afixal").

a) „*nu*" ca element lexical: gramatica tradițională încadrează negația „nu" în seria semiadverbelor, alături de alte elemente negative precum *ba, deloc, nici, nicidecum, defel* etc. Semiadverbul *nu* cu statut lexical prezintă o serie de trăsături, între care amintim:

1. selectivitatea redusă şi topica fixă: *nu* poate nega orice tip de grup, fiind plasat doar înaintea regentului: ***nu** el este vinovatul*; *aş vrea să citeşti cartea, **nu** să o răsfoieşti.*

2. rol emfatic: întotdeauna antrenează relații de opoziție, exprimate sau nu, în propoziții în care predicatul are, în multe cazuri, formă afirmativă: *de obicei cumpăr **nu** romane de dragoste, ci romane polițiste; vei înțelege problema de matematică **nu** tocind rezolvarea, ci învățând logic.*

3. forma accentuată: datorită caracterului său accentuat, *nu* este mereu accentuat şi nu admite forma neaccentuată (*n-*) sau afixul *ne* specific pentru gerunzii şi participii: ***n-**aducând cartea la timp la bibliotecă, a primit amendă; **ne**aducând cartea la timp la bibliotecă, a plătit amendă.*

4. valabilitate pentru coordonare: ca modificator de grup, *nu* modifică, printr-o singură ocurență, toate elementele coordonate: *cumpăr mereu **nu** [îmbrăcăminte multă şi de proastă calitate], ci lucruri de calitate.*

5. admiterea unor substituenți lexicali: se referă la faptul că, în calitate de element lexical, *nu* poate fi înlocuit de alte semiadverbe negative cum ar fi: *în nici un caz, nicidecum* etc.: *cumpăr mereu **nicidecum** îmbrăcăminte multă şi de proastă calitate, ci lucruri de calitate.*

BDD-A738 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:42:59 UTC)

6. capacitatea de a fi element profrază: semiadverbul nu poate să ţină locul unor constituenţi verbali sau unor propoziţii la fel ca şi *nicidecum, în nici un caz, ba, dimpotrivă* etc.:

Ex. *– I-ai spus ce notă a luat la examen?*

– Nu / nicidecum / în nici un caz.

Nu putem să trecem cu vederea o structură de genul:

Criticată sau ***nu***, *noua gramatică îşi păstrează valoarea.*

în care *nu* substituie cuvântul ***ne****criticată*; acest fapt justifică natura afixală a lui *nu* şi prin urmare trebuie să admitem că elementul de negaţie din grupul verbal este un afix mobil.

b) *„nu”* ca element „afixal” – situaţie în care *nu* prezintă o serie de trăsături caracteristice afixelor:

1. grad mare de selectivitate: acest element selectează numai verbe la moduri personale şi verbe la infinitivul lung (marcat cu „a”). Nu selectează niciodată verbe la infinitivul scurt şi nici la participiu, gerunziu sau supin pentru care există realizarea afixală *ne-*.

Ex. *El* ***nu*** *poate vorbi englezeşte*.

Problema a rămas ***ne****rezolvată.*

Ne*făcându-şi tema, elevul a luat notă mică.*

2. distribuţie complementară cu un afix: în cadrul conjugării unui verb, *nu* intră în distribuţie complementară cu morfemul gramatical de negare *ne-* specific pentru gerunziu, participiu şi supin.

Ex. *a* ***nu*** *învăţa /* ***ne****învăţând /* ***ne****învăţat*

3. imposibilitatea elidării verbului: *nu* nu poate apărea în absenţa verbului gazdă.

Ex. *Ea* ***nu*** *urmăreşte niciodată meciurile de fotbal iar el* ***nu*** *__ niciodată la filme de dragoste.*

4. repetarea negaţiei pentru toate elementele implicate în coordonare: negaţia verbală trebuie repetată pentru fiecare verb implicat în coordonare, fapt care demonstrează legătura strânsă dintre verb şi negaţie.

Ex. ***Nu*** *înveţi şi* ***nu*** *scrii nimic de mai bine de două săptămâni*.

5. topica fixă: negaţia are poziţia preverbală, succedă elementele *a* sau *să* şi precedă toate celelalte afixe (dacă e cazul).

Ex. *Azi* ***nu*** *am ore.*

E posibil să ***nu*** *fi înţeles.*

Cele prezentate de noi vin să susţină faptul că negaţia manifestă o oarecare sensibilitate în cadrul grupului verbal, că ea nu are statut autonom, ci depinde de celelalte elemente cu care alcătuieşte un corp comun. Acestea ar fi argumentele pentru care putem considera că elementul *nu* este un morfem gramatical al verbului.

BDD-A738 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:42:59 UTC)

Bibliografie

Ciompec, G., *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985.
Coteanu, I., *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Albatros, 1982.
Irimia, D., *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Polirom, 1997.
*** *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 1963.
*** *Gramatica limbii române,* vol. I-II, Bucureşti, Editura Academiei, 2005.

On the Semiadverbs from the Romanian Verbal Group

With this paper we shall try to argue for the affixal status of the adverbial elements prea, mai, cam, şi, tot and the negation nu which occur with a verb so that they may express different modal aspects.

Universitatea „Dunărea de Jos”, Galaţi
România

BDD-A738 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:42:59 UTC)